

Mellem oplevelse og læring II

- om at arbejde musiksk arbejde med børn og voksne

af Erik Lyhne seminarielærer på Århus Dag- og Aftenseminarium. Medlem af Kulturens Børn (Kulturministeriet 1995 - 2000).

Michael Madsen freelance musiker og komponist, underviser bl.a. på efteruddannelse for lærere og pædagoger på Gedved Seminarium.

Udgivelser: Børnesangbogen, Den Rytmiske Børnesangbog, Den Glade Børnesangbog, Spil OP, Sådan Synger Børn i Danmark - læs artikler om børn og musik på www.lyren.dk. Og

www.michaelmadsen.dk

Begge har været aktive i mange featureprojekter på skoler og SFO - hvor musikken og arbejdet med musikke børn har været i centrum.

Børn gør det bare!

For børn er det ingen kunst
at skabe kultur
De gør det bare.
De ved ikke det er svært.
For voksne kan det være svært
at få øje på dybderne i
og se betydningen af
og turde tage afsæt i denne kultur

Erik Lyhne

Usikkerhed og vildråd lyser ud af øjnene på barnet : hey, hvad er det lige hun vil have mig til - hende læreren - hvad er det nu lige der trykker på de rigtige knapper, så den kendte veltroede trækning i lærerens øjne dukker op og hun bliver glad og jeg får fred ? Hvordan lever jeg lige nu op til hendes forventninger ? Hvad er det nu lige hun vil have mig til at sige ?

Bare vi da havde gymnastik lige nu i stedet for dansk.....

Bare jeg kunne blive omskølet indenfor de næste fire sekunder - hvad fanden er det hun vil have mig til at svare ?

Pyh - jeg svarede rigtigt Så er det da overstået !

Hvem husker ikke denne fornemmelse fra egen skoletid :

hvad er det autoriteten forventer ? Vi elever bliver fantastisk dygtige til at svare " det rigtige ", for så er det overstået.

Ja, ja den gamle skole er død, vil mange nok tænke, men hver tidsalder har sine spøgelse og angstfremkaldende ikoner ; spanskrøret er væk, men den usikre lærer findes stadig - og mål går for liv : Didaktiske overvejelser før Peter og gruppe før individ. Pædagogik kan nemt gå hen at blive den nærmeste omvej til at være sammen med mennesker.

Politisk besluttede og aldersbetingede delmål uden angivelse af veje, og med mål i centrum så overvejelser om tornede eller blomstrende stier dertil bliver sekundære i overvejelserne.

Et gammelt indiansk ordsprog siger : " Når lille mand laver lang skygge er natten nær. " - et andet siger : "Man skal have gået i en anden mands mokkasiner mindst fem mil, for at kunne tale med om hans vej."

BØRN GØR IKKE DET VI SIGER, MEN DET VI GØR, og sådan har den lærerstuderende det også. Kort og godt : uden en musiksk læreruddannelse får vi aldrig musikke lærere. Uden seminarielærere der tænker i musikke læreprocesser - ingen musikke lærere i skolen!

Målet som midlet til vejen eller vejen som midlet til målet

Det musikke er bl.a. karakteriseret ved at processen er målet i sig selv. Kommer der ikke noget ud af det er det godt. Kommer der noget ud af det er det godt, og under alle omstændigheder fører det til ny erkendelse, der helt automatisk bliver platform for videre udforskning. Det musikke er ikke et fag men en livsforståelse - en indre drivkraft der lever ved at være i det.

Det er værre at stå på tærsklen til afslutningen end i begyndelsen eller midt i, for hvad skal man så ?

I den musikke proces er der INGEN løsninger og samtidig ALLE de løsninger individet TØR vælge til - ikke på grund af omgivelserne, men af indre fornemmelse.

Intet menneske kan jonglere med noget man ikke kender til, så at få vist alle muligheder er nok vi voksnes fornemste opgave, så får børnene noget at vælge til eller fra.

Hvem har ikke prøvet i sin egen skoletid at have et fag, som man hadede for så at skifte lærer på

et tidspunkt, og så pludselig opdage at man var kommet til at holde af det og måske oven i købet var blevet god til det - ikke for lærerens skyld, men for egen !

Ingen børn søger pædagoger, lærere eller musiklærere, men MENNESKER, og der hvor den menneskelige energi får råderum opstår den musiske dimension helt af sig selv. Vi skaber alle dagligt illusionen om et liv og udfylder hver især lommerne for det illusoriske værdigrundlag, der kan give hver enkelt en mening med sit liv.

Det musiske er det nøgne (= uforbeholdne) menneske, der dagligt vil give sig selv en fest, men festens muligheder kommer kun i kraft af de indtryk mennesket har oplevet og derigennem har mulighed for at jonglere med.

Udtryk kommer af indtryk og de sætter sig dybe spor - selv det indtryk fra en tidlig barndom som varede få sekunder - grav selv tilbage i erindringen og du vil kunne huske skælsættende begivenheder, der totalt ændrede din adfærd - også op i dit voksne liv!

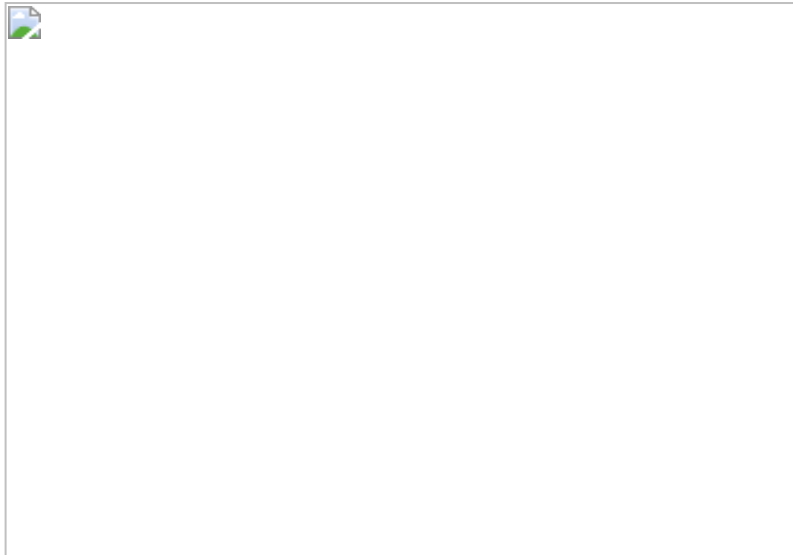
Det vi hver især har haft som succesfulde oplevelser vil vi gerne prøve igen og videreudvikle, og det som vi fik dårlige oplevelser med, ja det kan nogen gange føre til, at vi livslangt undgår det.

Alle skoler har lærere, der er mere populære blandt børnene end andre

Hvad er det de kan, som vi andre ikke besidder?

Det er sjældent en faglig overlegenhed alene (men ofte også ! - for så ser man jo automatisk et væld af løsningsmuligheder og veje til løsninger.), men altid at mennesket går foran faget og viser sig musisk (= nøgent og sårbart, hvor kaos ikke er ragnarok, men et uendeligt antal muligheder for handling).

Det giver tryghed hos alle at være sammen med en sådan person - når man lige kommer over almindelig jalousi, nidkærhed og egen utilstrækkelighedsfølelse. Som lærer er der meget at lure af for selv at tilegne sig en musisk tilgang til tilværelsen. Måske selv være sårbar og spørge vedkommende: Hvordan gør du? - for jeg kan se det virker.

Mellem oplevelse og læring

Hvornår lærer børn og hvornår oplever de? Hvornår lagres børns erfaringer som en viden. Det er svært at svare på, men vore erfaringer fra arbejdet med børn er, at voksne ofte fokuserer på hvordan man kan tilrettelægge en undervisning, så der sker en læring. Det er vel og mærke de voksnes definition af læring, der er gældende. Det er måske ikke altid, at børnene opfatter formålet - eller måske opfatter 25 børns formålet på 25 forskellige måder. Det betyder, at man trods god planlægning, ikke kan være sikker på at budskabet trænger igennem på den måde, det er tiltænkt.

"Når børn bare leger, så lærer de ingenting". Det udsagn har eksisteret i forskellige variationer gennem de sidste næsten 100 år. Et progressivt skoleforsøg i Vanløse fra 1920'erne blev f.eks. nedlagt fordi "nu skulle børn lære noget ordentlig" - det er jo stort set den samme melodi vi hører i dagens Danmark, når politikere kræver "at nu skal børn lære noget".

Med ordene "lære noget" menes næsten altid - dansk og matematik. Hvornår er der f.eks. sidst en politiker, der offentligt har krævet at børn skal lære at spille og synge, eller tegne?

Når man arbejder med musiske processer og projekter, er man altså oppe mod stærke kræfter. Man skal have argumenterne i orden i forhold til politikere, kollegaer og forældre.

Alt for mange voksne tager udgangspunkt i deres egen viden, i stedet for at inddrage og bruge den viden og de evner børn har. Malaguzzi (italiensk pædagog fra Reggio Emilia) skriver at børn har 100 sprog men mister de 99. Hvordan sikrer vi os mod dette videnstab?

En af måderne er efter vores mening at arbejde med musisk/kreative arbejdsprocesser, hvor børnene og børnenes kultur står i centrum. Dette kræver mod og viden af de voksne der omgiver børnene, men vejen er farbar.

Langtidsholdbare erfaringer

For et par år siden var vi med i et stort projekt "Stifinder", der forløb over 3 år. Her arbejdede vi med musik-æstetiske læreprocesser med en hel skole og alle daginstitutioner og SFO'er, der var i lokalområdet.

De oplevelser børnene har haft i forbindelse med de mange små og store projekter, vi havde undervejs i "Stifinder" projektet har sat sig spor. Skolen er ikke den samme, og samarbejdet mellem lærere og pædagoger er fortsat efterfølgende.

At få nogle oplevelser der rodfæster sig, lagres for altid hos børnene. Vi kalder det langtidsholdbare oplevelser. I forbindelse med projektet lavede vi en række sange, som stadigvæk her 2 år efter projektets afslutning kan få taget til at løfte sig på skolen, når de synges. Lysene tændes i øjnene på voksne og børn. Når lyset tændes er det hul igennem.

Christen Kold sagde: først oplive, så oplyse. Det er netop hvad der sker i de musiske processer. Vi kommer tæt på hinanden og får oplevelser, der kan danne baggrund for yderligere læring.

Foran - ved siden af - bagved - Eller ting tager tid

Musiske læreprocesser tager tid og ofte er det tiden der er en bremsefaktor. Alle kender til fornemmelsen at være underlagt krav til pensum og alt det andet man skal nå.

For at imødekomme alle disse krav tager mange lærerne planlægning og udførelse af undervisning i egen hånd, for så har vi en voksen forståelse af effektivitet, og der bliver ikke så meget spildtid. I de arbejdsprocesser, hvor vi er med i små og store og musiske projekter, arbejder vi altid med mindst tre forskellige parametre.

Vi arbejder foran børnene, ved siden af børnene og bagved børnene.

Det er tre forskellige tilgangsvinkler til udførelse og planlægning.

Foran børnene: Her sørger underviserne for at planlægge og strukturere og går med eget eksempel forrest i processen.

Ved siden af børnene: Voksne og børn kaster sig ud i et fælles projekt, hvor man står "lige". Alle parter er i et fælles lærings- og oplevelses rum, hvor der skabes fælles viden.

Bagved børnene: Her er det børnene der strukturerer og udfører dele af processen. Dette er som oftest en form der tager længere tid, end hvis underviserne havde gået forrest, men erfaringerne bliver meget større for børnene, dels fordi de selv bliver kastet ud i at skulle strukturere og dels fordi de selv får og tager et stort ansvar.

Læring kan ikke måles i tid og voksendefineret effektivitet. Det kan måles på det børnene får ud af at være i givne situationer. Nogle af de centrale begreber, der automatisk følger med i disse processer, er ansvarlighed, pligt og motivation.

Børn ved ikke det er svært - de gør det bare!

Man sætter ofte lighedstegn mellem børns alder og det de evner. Man laver en lineær progression for børns evne til at lære. Men det holder ikke! Børn lærer og oplever cirkulært. Deres måde at lære på og deres evner er tæt forbundet med de oplevelser, de har haft sammen med andre børn og voksne.

Vi kan således ikke skemalægge børns måder at lære på. Gennem alle de mange musiske projekter vi har lavet med børn de sidste 20 år, har vi stedse været nødt til at revidere vores forestillinger om, hvad børn kan og ikke kan. Vores udgangspunkt er at børn kan, med mindre andet viser sig i processerne. Hvis man ikke får muligheden, får man heller ikke mulighed for at vise at man kan.

Vi kan altså ikke bare være sikre på, at vi kan gentage os selv og skemalægge de musiske oplevelser og gengive dem i en kagebog for lærere, på jagt efter løsningen på den musiske lærer og de musiske læreprocesser.

Når man forsøger at gentage et vellykket forløb, må man som musisk lærer arbejde på et helt andet plan end det faglige. Selvfølgelig er en stor og god faglig viden et vigtigt fundament og et godt "rum" at have som ståsted, men vi må arbejde med lige dele intuition og indlevelse i det, der sker lige her og nu - både på det personlige og det faglige plan.

Vi skal turde skele til vores tidligere succeser, bruge rammerne, men være parat til at ændre retning og arbejde

efter det, vi mærker.

Jo mere du planlægger og jo mindre du fraviger planen - des mere skipper du børnene i samværet med dem.

Børn afsøger alle muligheder i deres udfoldelse af kultur. De afprøver grænser og bryder igennem dem. Ved den formelle læring stilles regler og grænser op og fantasien holdes indenfor systemets grænser og indskrænker der børnenes udtryksmuligheder.

Her i en tid hvor politikerne vil lave stærkere planer for hvad børn skal hvornår, og have indlæringsplaner for de forskellige klassetrin, tænkes der alene i voksendefineret viden. Vi hører eller ser ingen tage børnenes synspunkt og advokere for de skabende evner børn har og advokere for musiske læreprocesser. Ja så står den musiske lærer i en svær position.

Udgangspunktet for den almene videnstilegning kunne være:

Børn skal lære på den måde de undervises

Udgangspunktet for den musiske videnstilegning kunne udtrykkes på denne måde:

Børn skal undervises på den måde de lærer

En del af den musiske udfordring er jo netop at turde ændre retning og arbejde med de stemninger, der opstår spontant i en klasse og turde tage en mental flyvetur sammen med børnene. Lade luften sitre og være levende tilstede i nuet og livet.

Det musiske kan være tilstede i alle fag og projekter hvis man vil !

Det musiske tager ikke sit afsæt i at kunne, men i at være. Når vi definerer kunnen før væren, tænker vi på målet - afslutningen - og får det oftest indsnævret til ét mål for enden af en proces i stedet for mange muligheder i en proces med ny eksistentiel erkendelse til følge og ofte slet ikke dér hvor man regnede med. Vejene til at kunne vil stadig være mangfoldige, men vi lukker af for nye og ukendte muligheder af den enkle grund at vi ikke prøver. Vi søger den røde tråd og den skal helst være lagt ud i forvejen. Graden af succes måler vi oftest i hvor hurtigt vi kan nå målet /afslutningen : at kunne. Værdien af selve vejene dertil er underordnet : " Jeg ved det gør ondt nu, men du vil blive glad for det om 30 år ! "

Vi kan vælge at øve og træne og skulle så grueligt meget igennem for at kunne sige : "Nu kan jeg endelig det !" - og vi kan vælge at lege uden bestemte mål og opdage : " Nej nu kan jeg også det ! "

Vi kan vælge at se glasset som halvtomt eller halvt fyldt.

Det musiske er en opdagelsesrejse i ukendt land og den røde tråd kan ikke ses fremad, men kun bagud.

Vi kan ikke give børnene matematikken, sproget, musikken, biologien, samfundet osv. , men vi kan vise veje til matematik, sprog, musik, biologi, samfund osv.

I vores valg kan vi vise tornede eller blomstrende stier, og vi kan vælge at gå direkte efter målet i den anden ende eller lade målet være selve stien.

Det bjerg vi selv står på har dale omkring, og vi har kun dale tilfælles med de nærmeste bjerge.

De personer der står på bjerge længere væk må vi, når de fortæller hvad der er i deres dale, hver især stole på. Det er det der hedder synspunkt..... Og dette var ét af dem.